

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Приймальною комісією

Протокол № 3

«26» 03 2025 р.

Заступник голови Приймальної комісії

Олександр ГУРА

ПОГОДЖЕНО:

Відповідальний секретар Відбіркової
комісії

Олександр ОЛІЙНИК

Гарант освітньої програми

Валерій ДОМНІЧ

**ПРОГРАМА
ФАХОВОГО ІСПИТУ
З МИСЛИВСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА**

Освітній ступінь: магістр

Спеціальність: Н4 Лісове господарство

Освітня програма: Мисливське господарство

Запоріжжя – 2025 рік

ЗМІСТ

I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА.....	3
II. ФОРМА ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ	3
III. БІЛЕТИ: СТРУКТУРА БІЛЕТУ	3
IV. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ	4
V. СТРУКТУРА ПРОГРАМИ.....	4
VI. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	14

I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Метою проведення фахового іспиту для вступу на здобуття освітнього ступеня «магістр» галузі знань Н «Сільське, лісове, рибне господарство та ветеринарна медицина» зі спеціальності Н4 «Лісове господарство» є перевірка здатності вступників опанувати освітню програму «Мисливське господарство». Іспит передбачає оцінювання рівня теоретичних знань і практичних навичок вступників відповідно до стандарту вищої освіти для бакалаврського рівня спеціальності «Лісове господарство». Оцінювання здійснюється на основі здобутих компетентностей та результатів навчання, набутих у процесі попереднього навчання за спеціальністю «Лісове господарство» або за іншою спеціальністю.

При організації і проведенні фахового іспиту необхідно керуватись нормативними актами:

- Порядок прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2025 році;
- Правила прийому до Запорізького національного університету у 2025 році;
- Положення про фахову атестаційну комісію Запорізького національного університету;
- Програмою вступного фахового іспиту зі спеціальності Н4 «Лісове господарство» до Запорізького національного університету.

Положення про організацію освітнього процесу в Запорізькому національному університеті.

II. ФОРМА ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

Фаховий іспит зі спеціальності Н4 «Лісове господарство» проводиться у формі комп'ютерного іспиту у вигляді тестування відповідно Положення про організацію освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання в Запорізькому національному університеті, із застосуванням електронної системи навчання «Moodle».

Пройти тестування можна за місцем перебування вступника, або у спеціально обладнаному комп'ютерному класі. Максимальний час для проведення тестування становить три академічні години.

У разі повітряної тривоги під час складання фахового іспиту, іспит переривається, учасники можуть пройти до укриття. Якщо повітряна тривога буде короткочасною, учасники можуть продовжити складання фахового іспиту. Перелік тем для підготовки до фахового іспиту зі спеціальності Н4 «Лісове господарство» наведено у розділі V.

III. БІЛЕТИ: СТРУКТУРА БІЛЕТУ

Тестове завдання для кожного вступника включає 50 питань поділених на 2 блоки за рівнем складності. Максимальна сума балів – 200 балів.

Вступнику надається лише одна спроба для вирішення тестового завдання. У випадку, коли вступник відмовляється виконувати тестове завдання, йому виставляється оцінка 0 балів – «незадовільно». Якщо тестування перервано з технічних причин (відключення світла, відсутність або нестійкість Інтернету) вступнику за його заявою надається додаткова спроба.

IV. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Для особи, яка претендує на зарахування за ступенем магістра (за 200 бальною шкалою):

Високий рівень (175-200 балів) вступник отримує, виявивши такі знання та вміння: в повній мірі засвоїв увесь програмний матеріал, показує знання не лише основної, але й додаткової літератури, наводить власні міркування, робить узагальнюючі висновки, використовує знання з суміжних галузевих дисциплін, вдало наводить приклади.

Достатній рівень (150-174 балів) вступник отримує, виявивши такі знання та вміння: має також високий рівень знань і навичок. При цьому відповідь досить повна, логічна, з елементами самостійності, але містить деякі неточності або пропуски в неосновних питаннях. Можливе слабке знання додаткової літератури, недостатня чіткість у визначенні понять.

Задовільний рівень (124-149 балів) вступник отримує, виявивши такі знання та вміння: в загальній формі розбирається у матеріалі, але відповідь неповна, неглибока, містить неточності, робить помилки при формулюванні понять, відчуває труднощі, застосовуючи знання при наведенні прикладів.

Низький рівень (100-123 балів) вступник отримує, виявивши такі знання та вміння: в загальній формі розбирається у матеріалі, допускає суттєві помилки при висвітленні понять, на додаткові питання відповідає не по суті.

До участі у конкурсі не допускається (0-99 балів), якщо вступник виявив такі знання та вміння: не знає значної частини програмного матеріалу, допускає суттєві помилки при висвітленні понять, на додаткові питання відповідає не по суті.

V. СТРУКТУРА ПРОГРАМИ

РОЗДІЛ 1. Біоекологія

Тема 1: Екологія як наука. Поняття про екосистеми. Структура екосистем. Класифікація екосистем. Поняття про біоценози. Видова, просторова. Екологічна структура біоценозів. Відношення організмів в біоценозах (трофічні, топічні, форичні, фабричні). Енергія в екосистемах. Потік енергії в екосистемі. Біогеохімічні цикли. Основні закони екології. Закони продуктивності. Трофічні ланцюги та трофічні рівні. Трофічні піраміди. Екологічна ефективність. Екологічна ємність.

Тема 2: Концепція лімітуючих факторів. Закони Лібіха, закони оптимуму. Концепція факторів і екотипи. Умови існування як регулюючі фактори. Фактори середовища як лімітуючі фактори. Основні шляхи пристосування живих організмів до умов середовища.

Тема 3: Екологічні елементи та фактори. Класифікація екологічних факторів. Абіотичні, біотичні та антропогенні фактори. Закон мінімуму та максимуму. Закон екологічного оптимуму. Лімітуючі фактори. Межа толерантності. Закон толерантності. Екотипи. Кліматичні фактори середовища. Едафічні та орографічні фактори середовища. Гідрофічні фактори середовища. Вода як фактор існування тварин. Сніговий покрив як екологічний фактор. Основні правила екології тварин (правило Бергмана-Алена, правило попередження Альохіна, правило Глюгера). Адаптаційні пристосування тварин для різних умов мешкання.

Тема 4: Принципи циклічності і ритміки у біосфері, циклічні зміни у екосистемах. Адаптаційні біологічні ритми організму. Фотоперіодизм, фотоперіодична реакція та адаптація.

Тема 5: Характеристика динаміки чисельності популяції. Крива росту популяції, флуктуації чисельності. Регуляція чисельності популяції в екосистемах. Структура популяцій: характер розподілу організмів у просторі: r- і K-добір. Екологічна структура популяції. Гомеостаз популяції. Біотичні фактори середовища. Типи взаємодії між видами. Хижацтво, паразитизм, конкуренція, коменсалізм, симбіоз. Концепція місця мешкання та екологічної ніші. Видове, структурне, генетичне різноманіття у угрупованнях. Розвиток та еволюція екосистеми. Поступові зміни, сукцесії, типи, причини їх виникнення. Концепція клімаксу.

Тема 6: Поняття про біосферу. Розподіл життя в біосфері. Стабільність та еволюція біосфери, мікро- та макроеволюція. Екологія та практична діяльність людини. Екологічні основи раціонального використання біологічних ресурсів та концепція сталого розвитку регіонів та біосфери. Сучасні проблеми екології.

РОЗДІЛ 2. Техніка здобування мисливських тварин

Тема 1: Предмет та завдання дисципліни. Правове регулювання застосування технологій полювання. Знаряддя лову та способи полювання. Заборонені знаряддя лову та способи полювання. Проблема гуманізації використання знарядь лову та способів полювання. Історія виникнення питання гуманізації полювання. Питання гуманності застосування вогнепальної зброї, набоїв та інших засобів полювання. Експертна оцінка гуманності засобів полювання, наукові підходи вирішення питання. Історія застосування та вдосконалення засобів та способів полювання в Україні та країнах світу. Особливості розвитку вогнепальної зброї. Сучасне розповсюдження та рівень

застосування техніки здобування мисливських тварин. Ефективні, нераціональні та негуманні способи та знаряддя полювання. Основні завдання та напрямки удосконалення техніки здобування мисливських тварин. Перспективи вдосконалення знарядь та способів полювання.

Тема 2: Класифікація знарядь та способів здобування мисливських тварин. Основні принципи та схема класифікації знарядь та способів здобування мисливських тварин. Загальна оцінка ефективності основних знарядь та способів здобування тварин. Поняття про техніку та технології полювання. Об'єкти полювання. Способи та засоби здобування тварин, що діють у присутності мисливця, технологія їх використання. Різновиди полювання: з рушницею та собаками різних порід, з рушницею без собак, з ловчими тваринами. Конструктивні особливості знарядь лову тварин. Способи полювання: загоном, підкараулювання, складування, вистежування, вигін зі сховища, облава. Прийоми використання знарядь полювання. Оцінка ефективності використання на полювання знарядь та способів за окремими групами та видами тварин, перспективи їх застосування.

Тема 3: Класифікація мисливської вогнепальної зброї. Характеристика вогнепальної зброї різних систем за цільовим призначенням. Основні вимоги до вогнепальної зброї залежно від умов полювання та видів мисливських тварин. Основні вузли та деталі рушниці. Визначення калібру. Оптимальне відношення ваги рушниці до ваги стрілка. Взаємозв'язок калібру, довжини ствола та величини дульного звуження гладкоствольної рушниці. Догляд за зброєю. Прицільні пристосування. Набої для гладкоствольної рушниці. Основні властивості та різновиди набоїв. Особливості зарядження набоїв. Набої для нарізної рушниці: набої різних калібрів, їх характеристика (вага кулі, початкова швидкість, характер запалювання, довжина та форма гільзи).

Тема 4: Внутрішня та зовнішня балістика гладкоствольної та нарізної зброї. Поняття про нормальний заряд і снаряд. Вплив якості та ваги заряду, конструктивних особливостей і ваги снаряда, щільності заряджання, ваги рушниці, профілю ствола та складу ствольних сталей, факторів зовнішнього середовища (температури, тиску, швидкості руху повітря) на елементи бою рушниці. Енергія, необхідна для ураження різних видів тварин. Способи збільшення та зменшення кучності дробового пострілу. Пристрілювання вогнепальної зброї. Стрільба по рухомим цілям, стендова стрільба. Особливості стрільби кулею, картеччю та дробом. Основні помилки починаючого стрілка. Правила поводження з вогнепальною зброєю та техніки безпеки.

РОЗДІЛ 3. Методи обліку мисливських тварин

Тема 1: Мета, завдання та методологія фауністичних досліджень. Поняття та показники чисельності тварин. Біологічні основи обліку. Математичні

основі обліку. Географічні основи обліку. Організаційні основи обліку. Екстраполяція облікових даних. Методи відносного обліку тварин. Методи абсолютного обліку. Прямі та непрямі обліки. Систематизація методів обліку тварин. Основні положення щодо обліків у мисливських господарствах.

Тема 2: Візуальний облік. Візуальне спостереження. Метод картування слідів. Зимовий маршрутний облік по слідах. Маршрутні стрічки. Метод подвійного окладу. Обліковий майданчик. Облік окладом з шумовим прогоном. Облік на місцях зимової концентрації тварин. Облік за дефекаціями. Облік по норах. Облік анкетно-опитувальним методом. Показники та облік здобичі дичини. Показник продуктивності угідь.

Тема 3: Особливості організації та проведення обліку копитних. Особливості організації та проведення обліку хижаків. Особливості організації та проведення обліку навколводних тварин. Особливості організації та проведення обліку борової та польової дичини. Особливості організації та проведення обліку водоплавної дичини.

Тема 4: Показники динаміки популяції мисливських тварин. Методи оцінки чисельності мисливських тварин. Щільність популяції мисливських тварин. Методи оцінки щільності популяцій мисливських тварин. Народжуваність, смертність, імміграція та еміграція. Статева та вікова структура популяції. Демографічний потенціал. Моделі росту чисельності популяцій тварин. Швидкість росту популяцій. Просторова структура популяції. Методи аналізу просторової структури популяцій мисливських тварин.

РОЗДІЛ 4. Біологія мисливських тварин

Тема 1: Загальна характеристика та біологічні особливості класу Ссавців (Mammalia). Загальна характеристика та особливості біології рядів Комахоїдні (Insectivora) та Хижі (Carnivora). Особливості біології та екології родини Кротові (*Talpidae*): кріт. Особливості біології та екології представників родини Собачі (*Canidae*): вовк, шакал, лисиця звичайна, єнотоподібний собака. Особливості біології та екології представників родини Ведмежі (*Ursidae*). Особливості біології та екології представників родини Кунячі (*Mustelidae*): лісова та кам'яна куниця, ласка, горностаї, європейська та американська норки, степовий та лісовий тхори, борсук, видра. Особливості біології та екології представників родини Котячі (*Felidae*): рись, лісовий кіт. Біоценотичне, мисливсько-господарське та практичне значення представників комахоїдних та хижих ссавців.

Тема 2: Загальна характеристика та особливості біології рядів Гризуни (Rodentia) та Зайцеподібні (Lagomorpha). Біологія представників родини Білячі (*Sciuridae*): білка звичайна, бабака. Біологія представників родини Бобрі (*Castoridae*): азіатський та канадський бобрі. Біологія ондатра. Біологія

представників родини Зайці (*Leporidae*) заєць-русак та заєць-біляк. Біоценотичне, мисливсько-господарське та практичне значення представників гризунів.

Тема 3: Загальна характеристика та особливості біології ряду Парнокопитні (*Artiodactyla*). Біологія представників родини Свині дикі (*Suidae*). Біологія представників родини Олені (*Cervidae*): лось європейський, козуля європейська та сибірська, олень благородний та плямистий. Біологія представників родини Порожнисторогі (*Bovidae*). Біоценотичне, мисливсько-господарське та практичне значення копитних.

Тема 4: Загальна характеристика та біологічні особливості класу Птахів. Загальна характеристика та особливості біології рядів Гусеподібні (*Anseriformes*) та Пірникозоподібні (*Podicipediformes*), Куроподібні (*Galliformes*) та Голубоподібні (*Columbiformes*), Журавлеподібні (*Gruiformes*) та Сивкоподібні (*Charadriiformes*). Особливості біології та екології птахів. Біологія представників родини Качачі (*Anatidae*): лебідь-кликун, лебідь-шипун, гуска сіра, гуменник, гуска білолоба, казарка червоновола, чорновола, білощока та канадська казарка, крижень, шилохвість, широконоса, попелюх.

Тема 5: Біологія представників родини Пернікозові (*Podicipedidae*): пірникози велика, сірощока, червоношія, чорношія та мала. Особливості біологія представників родин Тетерукові (*Tetraonidae*): тетерук, глушць, орябок; Фазанові (*Phasianidae*): кеклик, куріпка сіра, перепілка, фазан; Голубові (*Columbidae*): припутень, голуб сизий, горлиця звичайна, горлиця садова. Особливості біології представників родин Пастушкові (*Rallidae*); Дрохвові (*Otididae*): дрохва, хохітва, джек. Біоценотичне, мисливсько-господарське та практичне значення представників рядів Гусеподібні, Пірникозоподібні, Куроподібні, Голубоподібні Журавлеподібні та Сивкоподібні.

РОЗДІЛ 5. Організація та управління мисливськими господарствами

Тема 1: Економічна роль мисливства та мисливського господарства в сучасному суспільстві. Історія розвитку мисливського господарства в Україні та світі. Сучасний стан мисливського господарства в Україні. Організація, структура та управління мисливським господарством. Компетенція державних та громадських організацій у сфері мисливського господарства. Структуризація та спеціалізація мисливського господарства. Типи мисливських господарств та їх характерні особливості. Напрямки ведення мисливського господарства. Фонд мисливських угідь України. Порядок надання у користування мисливських угідь. Користувачі мисливських угідь. Права та обов'язки користувачів мисливських угідь. Правові основи в системі ведення мисливського господарства. Методи організації використання земельних ресурсів в напрямку ведення мисливського господарства. Організація та розвиток мисливського господарства. Економічні

основи ведення мисливського господарства промислового, аматорського напрямків та комплексного лісомисливського господарства.

Тема 2: Законодавчі та нормативні акти, що регламентують мисливське господарство та полювання в Україні. Державний контроль у галузі мисливського господарства. Органи управління і контролю. Право на полювання. Документи на право полювання. Державний мисливський фонд України. Терміни полювання. Дозвіл на добування мисливських тварин. Умови організації та здійснення полювання іноземцями. Порухення правил використання об'єктів тваринного світу. Браконьєрство.

Тема 3: Класифікація мисливських угідь. Типологія мисливських угідь та їх мисливсько-господарське бонітування. Мисливське упорядкування. Види упорядкування мисливських угідь. Інвентаризація та оцінка мисливських угідь. Організація території мисливського господарства.

Тема 4: Біологічні основи мисливствознавства. Розміщення мисливських тварин в угіддях. Сезонні явища, цикли життєдіяльності і відтворення. Особливості поведінки та добові біоритми мисливських тварин. Основи екології мисливських тварин.

Тема 5: Державний мисливський фонд України. Сучасні ресурси мисливських тварин в Україні та можливості їх раціонального використання. Порядок організації обліку мисливського фонду, ведення кадастру і моніторингу. Мисливство як фактор регулювання складу популяцій мисливських тварин. Мисливство як механізм підтримки стабільності популяцій. Визначення розміру використання та норм відстрілу мисливських тварин. Ліміти на використання мисливських тварин. Регулювання мисливства. Пропускна спроможність мисливських господарств.

РОЗДІЛ 6. Типологія мисливських угідь

Тема 1: Фізико-географічна характеристика України. Природні умови України. Специфіка поширення мисливських тварин, складу та структури їхніх популяцій, динаміки чисельності та особливостей ведення мисливського господарства в умовах різних природних зон України. Лісомисливське районування як складова частина лісогощодарського, водного та земельного районування території України. Мета та завдання лісомисливського районування. Особливості застосування критеріїв провідних факторів середовища.

Тема 2: Мисливські угіддя України, визначення понять. Характеристика типів мисливських угідь. Загальні принципи районування. Сучасне лісомисливське районування України. Характеристика мисливських угідь лісомисливських зон України. Особливості екологічних умов різних лісомисливських зон України. Екологічні фактори що зумовлюють розподіл

тварин у мисливських угіддях. Специфіка лісового середовища. Фактор турбування.

Тема 3: Сучасні підходи та методи картографування природних ресурсів. Загальні принципи картографування в мисливському господарстві. Картографічні матеріали, що використовуються при веденні мисливсько-господарської діяльності. Складання карт лісомисливського районування. Складання карт типології та бонітування угідь мисливських господарств різних лісомисливських регіонів. Картоосхеми для особистого користування мисливців. Мисливсько-таксаційні та оперативно-господарські планово-картографічні матеріали. Господарсько-технічний поділ мисливських угідь.

Тема 4: Загальні принципи інвентаризації мисливських угідь. Методи інвентаризації. Технологічний підхід до інвентаризації мисливських угідь. Класифікація місць мешкання. Методичні підходи та принципи класифікації угідь. Принципи класифікації мисливських угідь у межах природного зонування України. Оцінка продуктивності мисливських угідь для різних видів тварин. Захисні, кормові та гніздопридатні властивості мисливських угідь та їх оцінка. Типи мисливських угідь. Особливості типології лісових та нелісових угідь. Водні та навколводні місця мешкання тварин, особливості їх типології. Технологічний підхід до типології мисливських угідь. Організаційно-територіальні одиниці у мисливському господарстві.

РОЗДІЛ 7. Біотехнія

Тема 1: Предмет та функції біотехнії. Розділи та аспекти біотехнії. Класифікації біотехнічних заходів. Основні напрями сучасної біотехнії. Планування, об'єми та строки проведення біотехнічних заходів. Регіональна регламентація біотехнічних заходів.

Тема 2: Біотехнічні споруди. Підгодівельні споруди, їх призначення та класифікація. Вимоги до влаштування підгодівельних майданчиків. Особливості будови та вимоги до влаштування солонців, гальковиська та пурхалищ. Водопої, вимоги до їх влаштування. Споруди мисливсько-господарського призначення: засідки, стрілецьке місце, стаціонарні та пересувні вишки, мисливські будинки. Розміщення біотехнічних споруд. Поняття ремізи та ремізні ділянки, кормові поля та плантації. Класифікація реміз та ремізних ділянок. Особливості та правила створення реміз. Вимоги та особливості створення кормових полів та плантацій.

Тема 3: Захисні та гніздопридатні умови мисливських угідь. Заходи щодо покращення умов існування мисливських угідь. Вимоги та особливості влаштування сховищ для різних видів мисливських тварин. Класифікація водно-болотяних угідь. Штучні гніздівля. Вимори та правила створення штучних гнізд. Вимоги до вибору місць розташування штучних гнізд. Розміщення штучних

гнізд на водоймах та догляд за ними. Заходи щодо збільшення мозаїчності очеретяних заростей. Відтворювальні ділянки та ділянки спокою.

Тема 4: Мета підгодівлі диких тварин. Вимоги до підгодівлі диких тварин. Організація підгодівлі диких тварин. Основні вимоги до підгодівлі мисливських тварин. Збагачення кормових ресурсів мисливських угідь. Об'єми підгодівлі. Регіональна регламентація підгодівлі. Сезон підгодівлі та його періодизація. Оцінка природних кормових ресурсів для різних видів диких тварин. Корми для підгодівлі та їх класифікація. Збагачення кормової ємності мисливських угідь. Ефективність зимової підгодівлі. Мінеральна підгодівля тварин.

Тема 5: Санітарно-профілактичні заходи в мисливських угіддях. Загальні та спеціальні санітарно-профілактичні заходи. Організація контролю за станом мисливських тварин. Загальні засади та напрямки охорони та відтворення тваринного світу. Мета та напрями штучного розселення диких тварин. Інтродукція диких тварин, акліматизація та реакліматизація. Державний та відомчий контроль за охороною та використання диких тварин. Кадастр мисливських ресурсів. Вимоги до ведення кадастру мисливських ресурсів. Боротьба з порушниками правил полювання та браконьєрами.

Тема 6: Підвищення продуктивності мисливських угідь. Селекційний відстріл як біотехнічний захід поліпшення якості мисливської продукції. Особливості нормування об'ємів біотехнічних заходів у мисливських господарств. Показники ефективності та результативності діяльності мисливських угідь. Критерії оцінювання ефективності біотехнічних заходів у мисливських господарствах різних форм власності. Еколого-економічна оцінка біотехнічних заходів у мисливському господарстві. Показники біологічної продуктивності мисливських угідь.

РОЗДІЛ 8. Основи лісоексплуатації

Тема 1: Загальне поняття лісоексплуатації. Цілі та завдання лісоексплуатації. Новітні технології, що їх використовують у лісоексплуатації.

Тема 2: Лісосічні роботи. Основні лісосічні роботи. Технологія лісосічних робіт. Підготовчі та допоміжні роботи на лісосіці. Організація та проектування лісосічних робіт.

Тема 3: Технологія та обладнання лісозаготівель. Загальні поняття у лісозаготовчому виробництві. Основні поняття о різанні деревини. Технологія та обладнання лісосічних робіт. Рубки лісу. Загальні положення. Способи рубок. Задачі рубок у лісах різного призначення. Значення рубок лісу у народному господарстві.

Тема 4: Суцільні та вибірккові рубки. Суцільні вузько- та широколісосічні рубки. Суцільні концентровані та умовно-суцільні рубки.

Відновлення лісу на суцільних просіках. Технологічні схеми розробки лісосік. Збереження підросту. Збереження маточних дерев (поодинокі дерева, насінневі групи, насінневі куртини). Загальні поняття. Теорія та практика вибіркового рубок. Примусово-вибіркові рубки. Прискові рубки. Промислово-вибіркові, добровільно-вибіркові, інтенсивно-вибіркові та комплексні рубки.

Тема 5: Поступові рубки. Загальні поняття. Прийоми рівномірно-поступових рубок. Рівномірно-поступові рубки. Групово-поступові рубки. Довгостроково-поступові рубки. Інші види поступових рубок.

Тема 6: Рубки у гірських лісах. Рубки у спілих лісах. Головні особливості лісів і рубок. Способи рубок головного використання. Засоби механізації лісосічних робіт і транспортування деревини. Технологічні схеми розробок гірських лісів. Каймові рубки. Співвідношення різних способів і елементів рубок головного використання. Сучасні тенденції рубок лісу у Центральній Європі.

Тема 7: Очищення лісосік. Загальні поняття. Екологічна роль очищення лісосік. Очищення лісосік і відновлення лісу. Утилізаційне очищення лісосік.

Тема 8: Низькоствольна система. Загальні поняття про низькоствольне господарство. Безвершинне господарство. Використання відводкового розмноження. Лісовідна оцінка низькоствольного господарства. Господарювання у середньому лісі.

Тема 9: Рубки догляду за лісом. Загальні положення. Види рубок догляду. Теоретичні аспекти рубок догляду. Об'єкти рубок догляду. Відбір дерев. Класифікація дерев. Принципи розріджування. Інтенсивне та повторювальне розрідження. Рубки догляду і деревина. Організація і технологія робіт по рубках догляду.

Тема 10: Переробка круглих лісоматеріалів та відходів лісозаготівель. Основні напрямки переробки лісоматеріалів. Виробництво товарів народного споживання та виробів виробничого призначення. Переробка низькоякісної деревини та відходів лісо заготовок. Додаткова сировина та її переробка в умовах лісового підприємства.

Тема 11: Використання недеревинних ресурсів лісу. Кормові ресурси та їх використання. Сбір грибів, ягід, горіхів, плодів і продукції їх переробки. Бджільництво. Підсочка беріз і заготівля соку. Заготівля лікарських рослин. Здобування живиці і ялицевої олії. Дубильна сировина. Інші види використання лісів.

Тема 12: Шляхи підвищення продуктивності лісів та лісових земель. Рациональне використання спілих насаджень. Підвищення продуктивності насаджень. Деревинна продуктивність, біологічна продуктивність, екологічна продуктивність, комплексна продуктивність.

РОЗДІЛ 9. Трофейна справа та основи таксидермії

Тема 1: Трофейна справа, як розділ мисливствознавства. Історія виникнення та розвитку трофейної справи. Мета, завдання та напрямки трофейної справи. Поняття «мисливський трофей» та «трофейне полювання». Класифікація мисливських трофеїв. Правові основи добування трофейних тварин. Способи добування трофейних тварин. Особливості трофейного полювання в Україні та в світі. Порядок оформлення дозволу на здобування, транспортування, вивіз за межі державних кордонів мисливських трофеїв.

Тема 2: Експертиза мисливських трофеїв. Історія експертизи трофеїв. Мисливські тварини, що включені в трофейну класифікацію. Порядок реєстрації мисливських трофеїв і оформлення трофейного листа. Загальні правила та критерії оцінки мисливських трофеїв. Інструменти, необхідні для вимірювання трофеїв. Особливості оцінки трофеїв різних видів мисливських тварин. Міжнародні формули вимірювання трофеїв. Системи оцінки трофеїв (CIC и SCI). Етикетування та каталогізація трофеїв. Виставки трофеїв. Нагороди. Міжнародні виставки, як етапи формування системи оцінки трофеїв.

Тема 3: Поняття таксидермії. Історія розвитку таксидермії. Методи добування тварин для зоологічних експонатів. Технологія обробки таксидермічного матеріалу на місці здобичі. Особливості транспортування різноманітних видів трофейної сировини. Наукова обробка таксидермічного матеріалу. Методики взяття промірів тварин. Методи виготовлення таксидермічних експонатів птахів. Методи виготовлення таксидермічних експонатів ссавців. Методи виготовлення експонатів плазунів (рептилій), земноводних (амфібій) та риб. Скелети риб, ссавців та птахів. Виготовлення опудал для наукових колекцій та музейних експозицій. Виготовлення та оформлення мисливських трофеїв.

Тема 4: Необхідний інвентар. Вимоги до матеріалів, пристосувань та інструментів. Холодильна камера. Розбірна кімната. Дезінсекційна камера. Препарувальна. Ліпна. Сушильна камера. Підсобне приміщення. Гігієнічні вимоги. Методи захисту таксидермічних експонатів.

Тема 5: Препарування тварин. Первинна обробка трофеїв. Способи зйомки шкур. Первинна обробка шкур. Вичинка шкур звірів для виготовлення мисливських трофеїв. Вичинка шкур тварин. Виготовлення науково-колекційних тушок птахів і ссавців. Огляд методів виготовлення чучел птахів та ссавців. Препарування та виготовлення чучел інших груп тварин (риби, амфібії, рептилії, комахи). Обробка черепів. Очистка черепів. Виварювання черепів. Особливості виварювання черепів з рогами. Обпилювання черепів. Способи обезжирювання та відбілювання черепів. Обробка іклів кабана. Виготовлення голів ссавців. Виготовлення трофеїв лося, оленя, лані, козулі. Виготовлення трофеїв кабана-сікача. Оформлення трофеїв і чучел тварин. Монтаж мисливських трофеїв. Комплекс вимог до оформлення. Монтаж рогів. Монтаж

іклів кабана. Монтаж черепів хижаків. Виготовлення килимів із шкур тварин. Виготовлення чучел голів на декоративних медальйонах, чучел-барельєфів в пейзажі.

VI. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Лебедева Н. І., Домніч В. І., Карташова Я. М. Упорядкування мисливських угідь : конспект лекцій для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності «Лісове господарство» освітньо-професійної програми «Мисливське господарство». Запоріжжя : ЗНУ, 2019. 60 с.
2. Лебедева Н. І., Домніч В. І., Карташова Я. М., Домніч А. В. Упорядкування мисливських угідь: методичні рекомендації до лабораторних занять для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності «Лісове господарство» освітньо-професійної програми «Мисливське господарство». Запоріжжя : ЗНУ, 2018. 55 с.
3. Chararro-Pedraza P. C., Roos A. M. Environmental change effects on life-history traits and population dynamics of anadromous fishes. *Journal of Animal Ecology*. 2019. Vol. 88. P. 1178-1190. URL: <https://doi.org/10.1111/1365-2656.13010>
4. Clark T. J., Luis A. D. Nonlinear population dynamics are ubiquitous in animals. *Nature Ecology & Evolution*. 2020. Vol 4. P. 75–81. URL: <https://doi.org/10.1038/s41559-019-1052-6>.
5. Лукашук Г. Б. Дендрологія. Львів : Львівська політехніка, 2020. 348 с.
6. Миронюк В. В., Свинчук В. А., Білоус А. М., Васишин Р. Д. Лісова таксація : навч. посібник. Київ : НУБіП України, 2019. 220 с.
7. Гром М. М. Лісова таксація : підручник. Львів: РВВ НЛТУ України 2019. 416 с.
8. Мисливствознавство : навчальний посібник / А. І. Гузій, І. Д. Іванюк, В. М. Кусік, П. Б. Хоецький. Харків : Мачулін, 2018. 254 с.
9. Теплюк В. С., Теплюк А. М. Біологія мисливських тварин : методичні рекомендації до лабораторних робіт для студентів заочної форми навчання. Луцьк, 2023. 50 с.
10. Цурик Є. І. Таксація дерева та його частин. Львів: НЛТУ України, 2017. 328 с.
11. Петриченко В. В., Лебедева Н. І., Карташова Я. М. Типологія мисливських угідь: навч. посібник. Запоріжжя: ЗНУ, 2009.
12. Петцел Д., Буржейлі Ф. Мисливська зброя. Повний довідник. Київ: КМ-Букс, 2018.
13. Пастернак В. П., Назаренко В. В. Лісова таксація: навч.-метод. посіб. Харків : ХНАУ, 2019. 111 с.
14. Бойко Т. О., Бойко П. М., Плугатар Ю. В. Екологічне лісознавство. Херсон : Олді плюс, 2019. 268 с.

Голова фахової
атестаційної комісії

Максим МАЛЬКО